

Verhalende werkvorm: 'Toekomstvignetten schrijven'

Een werkvorm die behulpzaam is wanneer je met teams of organisaties nadenkt over visie en scenario's voor de toekomst.

Toelichting

Elk team en elke organisatie kent momenten waarop het van belang is om met elkaar na te denken over de toekomst. Soms zijn externe gebeurtenissen de trigger: veranderingen in financiering, evoluties in de markt, nieuwe mogelijkheden voor samenwerking of partnerschappen. Andere keren komt de aanleiding van binnenuit: ambities en ideeën die leven in de groep, of een vertrek van iemand waardoor het nodig is om na te denken over het volgende hoofdstuk in het team.

Als je niet uitkijkt blijven gesprekken over toekomstscenario's abstract. Iedereen kan zich dan wel vinden in de woorden waarmee potentiële toekomst worden gevangen, maar dat zet dan nog niet direct aan tot actie of inspiratie.

We experimenteerden al verschillende keren met alternatieve aanpakken. Eén daarvan was in een project van toekomstverkenning voor de abdij van Herkenrode in Hasselt. In dat participatieve project werd op een bepaald moment aandacht besteed aan het creëren van pistes voor toekomstplannen. De werkvorm die we gebruikten was het schrijven van toekomstvignetten.

Een toekomstvignet is een verhaal over een gewenste toekomst, geschreven vanuit het perspectief van een concrete actor. Deelnemers aan de werkvorm brengen toekomst als het ware tot leven door te vertellen vanuit de ogen van een personage dat mogelijke betrokken partij is. Doordat mensen de verhalen maken en horen komt de toekomst tot leven. Dat geeft direct ook inspiratie om erop door te gaan.

Hoe werkt het?

Vooraf

In de voorbereiding vragen twee vragen aandacht. Ten eerste: wat zijn mogelijke actoren die in de toekomst een rol kunnen spelen? De tweede vraag is: wat zijn potentiële functies of doelstellingen van de plek waarvoor je scenario's ontwikkelt? We maken dit concreet aan de hand van het voorbeeld van de toekomstverkenning van de Herkenrodeabdij. Deze

abdijsite is onlangs aangekocht door Toerisme Vlaanderen, wat betekent dat er impulsen nodig zijn om de site verder te ontwikkelen als toeristische bestemming die meerwaarde biedt voor alle betrokkenen: bezoekers, bewoners, ondernemers, en de site zelf met zijn rijke geschiedenis. Potentiële actoren die geïdentificeerd werden (ter illustratie – dit is geen volledige opsomming):

- Griet, 42 jaar, buurtbewoonster van de abdijsite
- Henryk, Zweeds toerist, verkent gedurende de maand juni de Lage Landen
- Semih, 16-jarige inwoner van Hasselt en actief op TikTok
- Jamila uit Gent, op weekenduitstap met haar gezin in Limburg
- Dolores, medewerker in het team van Visit Hasselt, de toeristische dienst van de stad
- Janice, bio-boerin met landbouwactiviteiten op de gronden van de site

En een paar voorbeelden van functies die voor de toeristische toekomst van de site werden benoemd:

- Beleven van natuur en landschap
- Beleven van erfgoed
- Beleven van kunst en cultuur
- Beleven van eten en drinken (horeca)
- Verblijven (kort of langdurig verblijf)
- Educatieve activiteiten

Met de wie en de wat heb je de twee belangrijkste elementen klaar voor de toekomstvignetten. De wie-vraag identificeert potentiële betrokkenen. Het helpt enorm voor de oefening om ze concreet te maken door aan de personages een paar kenmerken toe te schrijven (naam, leeftijd, gender, een specifiek detail). De wat-vraag bepaalt een stuk van de inhoudelijke scope: een mogelijke functie, doelstelling of activiteitengebied.

De enige voorbereiding die nu nog rest is: maak kaartjes waarop de personages en de functies afgedrukt zijn. Zorg dat je van alle personages en van alle functies een kaartje hebt en maak er twee stapels van (of stop ze in twee doosjes of enveloppen).

Eerste stap

Je deelt je groep met wie je deze werkvorm doet op in tweetallen. Elk tweetal kiest vervolgens blind twee kaartjes: één kaartje uit de stapel personages en één kaartje uit de inhoudelijke thema's.

De opdracht voor het duo is: schrijf een toekomstverhaal vanuit het perspectief van het gekozen personage en over het gekozen thema. Schrijf het zodanig dat je als duo een gewenste toekomst beschrijft. Maak het zo concreet mogelijk vanuit de beleving van het personage.

Soms helpt het om de kenmerken van een verhaal te geven. Een verhaal:

- speelt zich altijd ergens af (plek, moment);
- heeft een hoofdpersoon;
- die iets meemaakt;
- dat hem of haar raakt.

Geef deelnemers tijd die ze nodig hebben om in het verhaal te komen, maar ook weer niet te lang. Het verhaal moet immers niet af zijn: één of twee paragrafen is vaak al voldoende. Indien je deze verhalenoefening doet op de plek die onderwerp is van de oefening, dan helpt het om deelnemers uit te nodigen eerst even de plek te verkennen.

Tweede stap

Vraag de duo's om hun verhaalfragmenten hardop voor te lezen. Daarbij geven ze eerst aan wie hun personage is, en voor welk thema ze een toekomstvignet geschreven hebben. Het is in deze stap niet nodig om te reageren op de fragmenten. Als begeleider kan je een korte reflectie geven over de energie waarmee een verhaal wordt voorgelezen, of iets zeggen over hoe het personage echt tot leven komt in het verhaal.

Derde stap

Nadat alle fragmenten zijn voorgelezen, is het goed om te verkennen hoe deelnemers het schrijven vanuit een bepaald personage beleefd hebben. De reflecties daarover leveren zeker al een geanimeerd gesprek op.

Daarna kan je iedereen de vraag stellen: 'Wat is je opgevallen in alle verhalen die je gehoord hebt?'. Hierbij is het mogelijk om vanuit de concrete toekomstvignetten meer te abstraheren of inhoudelijke rode draden te benoemen. De vraag: 'Welke levenskernen of

centrale thema's werden doorheen de verhalen zichtbaar?' hielp in de toekomstverkenning van de Herkenrodeabdij om kernambities helder te formuleren.

Mogelijke alternatieven

Je kunt variëren op deze werkvorm naargelang de doelstelling voor en context waarin je deze zou willen toepassen. Een paar voorbeelden van variaties:

- In plaats van duo's vraag je deelnemers eerst individueel een toekomstvignette te schrijven op basis van de kaartjes die ze getrokken hebben.
- Als de groep heel groot is kun je het voorlezen eerst in kleine groepjes laten doen (5-6 mensen) en dan in de grote groep nog een aantal verhalen opnieuw laten voorlezen zodat ook in de grote groep een paar glimpen van de toekomst zijn te horen.
- In plaats van één ronde organiseer je twee rondes van schrijven. In de tweede ronde kan je dan kiezen om dezelfde duo's te houden, of net nieuwe duo's te vormen. Elk duo kiest een nieuw paar van kaartjes: personage en thema. Toen we dit een keer deden, stelden we vast dat deelnemers in de tweede ronde voort gingen bouwen op verhaalelementen die ze uit de eerste ronde gehoord hadden.
- Vraag de deelnemers om de verhalen op te schrijven op een laptop zodat ze bewaard kunnen worden. Fragmenten uit de vignettes zijn later mooie illustraties voor documenten waarin toekomstscenario's worden beschreven.
- Je kunt variëren met de wie- en de wat-vraag. Bij een visualisatie-oefening rond positief onderwijs maakten we bijvoorbeeld van vier soorten actoren (leerlingen, docenten, leidinggevenden, ouders) telkens vijf verschillende personages. Zo ontstond maximale variatie: hoe ziet positief onderwijs eruit voor een kind met ADHD en dyslexie, of voor een vloggende 16-jarige, of voor.... In plaats van functies kregen alle schrijvers een kaartje met één van de vaardigheden uit het PERMA model van Seligman (relaties leren opbouwen, of je purpose vinden bijvoorbeeld). Zo ontstonden verhalen over hoe verschillende actoren in een school die PERMA-vaardigheden leerden van elkaar.

Luc Verheijen en Saskia Tjepkema